

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ GIÁO DỤC VÀ MỘT SỐ GIẢI PHÁP THỰC HIỆN TỐT LỜI DẠY CỦA NGƯỜI: “DẠY TỐT, HỌC TỐT”

▣ PGS, TS. CAO DUY HẠ

Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh

1. Vị trí, vai trò của giáo dục đối với tương lai đất nước theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Trong lịch sử phát triển loài người, giáo dục luôn được coi là tài sản vô giá của mỗi con người cũng như mỗi dân tộc. Ở bất kỳ đất nước nào giáo dục đào tạo con người luôn được coi là điều kiện tiên quyết để xây dựng và phát triển đất nước, Chủ tịch Hồ Chí Minh nói: “Một dân tộc dốt là một dân tộc yếu”. Ngay sau Cách mạng Tháng Tám năm 1945 thành công, cùng với nhiệm vụ chống “giặc ngoại xâm”, “giặc đói”, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chú tâm ngay đến diệt “giặc dốt”.

Xây dựng một nền giáo dục vì dân và cho tất cả mọi người luôn là khát vọng sâu xa và ham muốn tốt bậc của Chủ tịch Hồ Chí Minh, đó cũng chính là ham muốn tốt bậc của dân tộc Việt Nam, nhân dân Việt Nam và chính nền giáo dục Việt Nam. Người mong ước: Làm sao cho nước ta được hoàn toàn độc lập, dân ta được hoàn toàn tự do, đồng bào ai cũng có cơm ăn, áo mặc, ai cũng được học hành. Do vậy, nền giáo dục của chúng ta phải là nền giáo dục đại chúng và mang tính nhân văn sâu sắc.

Chủ tịch Hồ Chí Minh dạy: Tri thức là hiểu biết. Trong thế giới chỉ có hai thứ hiểu biết: Một là, hiểu biết sự tranh đấu sinh sản. Khoa học tự nhiên do đó mà ra. Hai là, hiểu biết tranh đấu dân tộc và tranh đấu xã hội. Khoa học xã hội do đó mà ra.

Nhưng tri thức không chỉ đơn thuần dừng lại ở sự hiểu biết trong sách vở, câu chữ, mà tri thức còn là đưa sự hiểu biết trực tiếp vào cải tạo xã

hội, thích ứng với tự nhiên, đáp ứng nhu cầu phát triển của xã hội, thông qua đó là sự phát triển của chính mỗi cá nhân. Chỉ có như vậy, tri thức khoa học mới thực sự là nguồn lực cơ bản thúc đẩy sự phát triển xã hội.

Người còn nhấn mạnh: Ngày nay không phải học để có bằng cấp, để thoát ly sản xuất. Phải học chính trị, học văn hóa, học kỹ thuật để nâng cao hiểu biết. Do vậy, người học có thể học trong mọi điều kiện, hoàn cảnh khác nhau: Học ở trường, học ở sách vở, học lẫn nhau và học nhân dân, không học nhân dân là một thiếu sót rất lớn. Chỉ có như thế, giáo dục mới thực sự đáp ứng nhu cầu đòi hỏi tiến lên của xã hội.

2. Quan điểm của Đảng ta về giáo dục và đổi mới giáo dục đào tạo hiện nay

Văn kiện Đại hội XI của Đảng ta đã chỉ rõ: “Giáo dục và đào tạo có sứ mệnh nâng cao dân trí, phát triển nguồn nhân lực, bồi dưỡng nhân tài, góp phần quan trọng phát triển đất nước, xây dựng nền văn hóa và con người Việt Nam. Phát triển giáo dục và đào tạo cùng với phát triển khoa học và công nghệ là quốc sách hàng đầu... Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo theo nhu cầu phát triển của xã hội; nâng cao chất lượng theo yêu cầu chuẩn hóa, hiện đại hóa, xã hội hóa, dân chủ hóa và hội nhập quốc tế phục vụ đắc lực sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Đẩy mạnh xây dựng xã hội học tập, tạo cơ hội và điều kiện cho mọi công dân được

học tập suốt đời"⁽¹⁾.

Sứ mệnh của giáo dục trong việc xây dựng con người có trí tuệ và phẩm giá, có sức khỏe và thẩm mỹ hết sức cao cả và to lớn. Nền giáo dục Việt Nam từ khi có Đảng ra đời lãnh đạo, là nền giáo dục vì dân, mang tính đại chúng và nhân văn sâu sắc, là điều kiện tiên quyết phát triển đất nước. Nhiệm vụ của giáo dục phải đáp ứng nhu cầu phát triển xã hội, phải gắn liền nền giáo dục mang bản sắc Việt Nam với kinh nghiệm giáo dục tiên tiến của các nước trên thế giới, phát triển nền giáo dục nước nhà với những con người Việt Nam có phẩm giá đạo đức, tri thức khoa học, sức khỏe, thẩm mỹ, để xây dựng thành công và bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa là "sợi chỉ đỏ" xuyên suốt quá trình lịch sử Việt Nam trên con đường tiến lên CNXH và chủ nghĩa cộng sản.

3. Giải pháp cơ bản để thầy và trò thi đua thực hiện tốt lời dạy của Bác Hồ về "Dạy tốt, học tốt"

Đường lối giáo dục và đào tạo đúng đắn của Đảng ta được thực hiện nghiêm túc trong đời sống xã hội, cùng với chất lượng của đội ngũ thầy, cô giáo là "chìa khóa vàng" - điều kiện quyết định nhất để thực hiện tốt chất lượng giáo dục và đào tạo đạt chuẩn quốc gia và quốc tế. Để thầy, cô giáo có được chất lượng cao trong giảng dạy, trước hết thầy, cô giáo phải thấm nhuần sâu sắc tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh: Giáo dục phải tạo ra được những người lao động mới là người vừa có tài, vừa có phẩm chất cách mạng, lòng yêu nước, có đạo đức trong sáng, có chí khí hăng hái vươn lên, không sợ hy sinh gian khổ, dũng cảm, khiêm tốn, thật thà, cần cù, tiết kiệm, giản dị và sức khỏe để sẵn sàng đi xây dựng đất nước ngày càng giàu mạnh, văn minh. Thầy, cô giáo phải có ý thức trách nhiệm cao phục vụ nhân dân trong các hoạt động giáo dục, nâng cao ý thức trách nhiệm để hoàn thành tốt nhất công việc của mình. Thầy, cô giáo phải có phẩm chất chính trị và đạo đức cách mạng của giai cấp công

nhân. Đó là sự trung thành tuyệt đối với lý luận chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và đường lối quan điểm của Đảng trong sự nghiệp giáo dục, đào tạo các thế hệ hiện tại và tương lai. Phẩm chất chính trị đúng đắn ở người thầy là "cái gốc cơ bản" để hoàn thành nhiệm vụ giáo dục được giao trong bất kỳ tình huống khó khăn nào. Cùng với phẩm chất chính trị, người thầy còn phải có đạo đức cách mạng trong sáng như Bác Hồ đã dạy: "Quyết tâm suốt đời đấu tranh cho Đảng, cho cách mạng"⁽²⁾. Đạo đức cách mạng của người thầy thể hiện trên lĩnh vực giáo dục đó là sự say mê với công việc giảng dạy, nghiên cứu; là trung thành với khoa học; là lao động sáng tạo và không biết mệt mỏi cho sự nghiệp giáo dục, đào tạo của Đảng; là lấy tự phê bình và phê bình để phát huy ngày càng cao những ưu điểm và sửa chữa những khuyết điểm; là khiêm tốn, thật thà, trung thực, không lợi dụng cái gọi là "dạy thêm, học thêm" một cách tràn lan để thu tiền của phụ huynh học sinh một cách không hợp lý. Đạo đức của người thầy còn thể hiện ở phong cách mô phạm, sự tôn trọng, quý mến học sinh, sinh viên của mình. Không làm điều gì để đánh mất thanh danh của người thầy.

Nếu phẩm chất chính trị và đạo đức cách mạng là "cái gốc cơ bản" của người thầy thì kiến thức khoa học chuyên sâu là điều kiện cơ bản nhất để người thầy thực hiện thành công chức năng giáo dục của mình. Kiến thức này đòi hỏi hai mặt: Một mặt, phải có kiến thức nhất định về khoa học cơ bản, về khoa học bổ trợ; mặt khác phải đạt trình độ nhuần nhuyễn về khoa học chuyên môn, đặc biệt là môn khoa học do mình đảm nhiệm giáo dục, về mặt này ở người thầy nhất thiết phải cao hơn người học "một cái đầu" trở lên. Không gì nguy hiểm hơn là sự giáo dục sai, giáo dục sai còn tai hại hơn là không giáo dục. Bác Hồ đã chỉ rõ: "Một sự ngu dốt này làm phát sinh một sự ngu dốt khác và một sai lầm này gây nên cái sai lầm khác"⁽³⁾.

Một vấn đề quan trọng nữa để hoàn thành nhiệm vụ giáo dục của người thầy đó là kỹ năng sư phạm. Kỹ năng sư phạm, một phần nào đó do bẩm

1 - Văn kiện đại hội Đảng toàn quốc XI, Nxb. CTQG, 2011, tr. 77.

2 - Hồ Chí Minh toàn tập, T.9, Nxb. CTQG, tr. 285.

3 - Sđd, T.3, tr. 83.

sinh, nhưng chủ yếu do sự khổ công rèn luyện để ngày càng hoàn hảo hơn. Trong tác phẩm Nhật ký trong tù, khi nói về vấn đề rèn luyện Bác Hồ đã viết: "Gạo đem vào giã bao đau đớn, gạo giã xong rồi trắng tựa bông. Sống ở trên đời người cũng vậy, gian nan rèn luyện mới thành công". Muốn trở thành người thầy giảng dạy tốt, không thể thiếu kỹ năng sư phạm. Kỹ năng sư phạm thật sự là một nghệ thuật của công tác giáo dục, đào tạo.

Cùng với kiến thức khoa học và kỹ năng sư phạm, người thầy cần phải có đức tính yêu ngành, yêu nghề và yêu người. Người thầy là một "kiến trúc sư tâm hồn" phải biết yêu quý nghề nghiệp và yêu quý cả những đối tượng (học sinh, sinh viên) mà mình đang thực hiện nhiệm vụ "kiến trúc". Thầy mà không yêu ngành, yêu nghề và yêu người thì người thầy đó sẽ không thể thực hiện thành công chức năng giáo dục của mình. Bác Hồ đã chỉ rõ: Người có tài mà không có đức thì vô dụng, có đức mà không có tài thì làm việc gì cũng khó. Người thầy cần có thái độ, tác phong, ngôn ngữ, ứng xử chuẩn mực khi thực hiện giảng dạy và trong đời sống của mình; phải có cái tâm trong sáng, thể hiện ở đạo đức và hành vi hết lòng vì học sinh, tận tâm dạy bảo học sinh; luôn tìm tòi, sáng tạo để tìm ra cách dạy hay nhất. Người thầy phải công bằng, công tâm đối với học sinh, không bị "khúc xạ" bởi những cám dỗ vật chất tầm thường, kiên quyết đấu tranh chống những cái xấu, cái sai trong xã hội, trong chính bản thân mình và trong đồng sự.

Trong sự nghiệp đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo hiện nay, để trở thành những người thầy dạy tốt đòi hỏi mỗi người thầy phải ra sức học hỏi, tự trau dồi thêm kiến thức khoa học và thực tiễn để nâng cao tầm hiểu biết của mình lên ngang tầm đòi hỏi của cách mạng và sự nghiệp đổi mới giáo dục đang đặt ra ở nước ta, phải không ngừng học tập và làm theo lời dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh: "Không phải ai cũng huấn luyện được"⁽⁴⁾. Bác còn nói cụ thể hơn về người huấn luyện như sau: "... Muốn huấn luyện thợ rèn, thợ nguội thì người huấn luyện phải thạo nghề

rèn, nghề nguội. Người huấn luyện của đoàn thể phải làm kiểu mẫu về mọi mặt: tư tưởng, đạo đức, lối làm việc... Người huấn luyện phải học thêm mãi thì mới làm được công việc huấn luyện của mình. Người huấn luyện nào tự cho mình đã biết đủ cả rồi thì người đó dốt nhất"⁽⁵⁾. Đảng và Nhà nước phải coi trọng công tác đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ thầy, cô giáo; Phải có nhiều phương thức và biện pháp thực hiện đào tạo, bồi dưỡng ở trong nước và ngoài nước, mở lớp dài hạn, ngắn hạn, tập trung, tại chức để thu hút được nhiều đối tượng đang cần phải đào tạo hoặc bồi dưỡng thêm. Ngoài việc tích cực đào tạo, đào tạo lại và bồi dưỡng thêm cho đội ngũ thầy, cô giáo, còn phải có những chủ trương, chính sách và cấp kinh phí đầy đủ cho các trường, các tổ chức xã hội có chức năng giáo dục, đào tạo trong và ngoài hệ thống giáo dục quốc dân để họ định kì tổ chức các hội thi dạy giỏi, học tốt nhằm phát hiện nhân tài cho xã hội để không ngừng nâng cao cả về số lượng và chất lượng đội ngũ thầy, cô giáo dạy giỏi và trò học tốt trong toàn xã hội, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo ở nước ta theo kịp các nước tiên tiến trên thế giới trong một thời gian ngắn. Phải làm với một tinh thần tích cực nhất và có trách nhiệm với sự giáo dục thế hệ hiện nay và các thế hệ tương lai. Bác Hồ đã dạy chúng ta: Vì lợi ích mười năm phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm phải trồng người.

Là những người thầy, cô giáo muốn thực hiện tốt nhiệm vụ được giao phải thường xuyên tu dưỡng, rèn luyện để không ngừng hoàn thiện và nâng cao các mặt: Phẩm chất chính trị, đạo đức cách mạng; kiến thức khoa học; kỹ năng sư phạm và nhân cách nghề nghiệp. Đó là phương châm đúng đắn nhất để mình không bị tụt hậu và hoàn thành tốt nhiệm vụ giáo dục được giao.

Về học, để học tốt nhất, học có hiệu quả nhất, trước hết người học phải biết kết hợp "học đi đôi với hành". Dạy tốt phải đi đôi với học tốt, dạy tốt mà học không tốt thì vô nghĩa. Học để nâng cao kiến thức

4 - Sđd, T.6, tr. 46.

5 - Sđd, T.6, tr. 46.

khoa học và áp dụng kiến thức đó vào đời sống thực tiễn hàng ngày để đưa lại lợi ích cho con người và xã hội. Để học tốt, người học phải thấm nhuần sâu sắc lời dạy của Bác Hồ về mục đích của học sau đây:

“Học để làm việc,
làm người,
làm cán bộ.
Học để phụng sự đoàn thể,
phụng sự giai cấp và nhân dân,
phụng sự Tổ quốc và nhân loại.

Muốn đạt mục đích, thì phải: cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư”⁽⁶⁾.

Lời dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh đã xác định rõ ràng mục đích học tập, sự nhất quán giữa mục đích và phương châm, phương pháp học tập, giữa việc trau dồi, nâng cao kiến thức khoa học với rèn luyện đạo đức phẩm chất cách mạng.

Tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về “Dạy tốt, Học tốt” luôn là kim chỉ nam cho mọi hành động của cả thầy và trò trong quá trình thực hiện nhiệm vụ dạy và học ở mọi nơi mọi lúc. Học tập và làm theo tư tưởng Chủ tịch Hồ Chí Minh về “Dạy tốt, học tốt” là sự cần thiết không những chỉ đối với thầy và trò mà còn cần thiết đối với cả dân tộc Việt Nam. ☒

VỀ MỘT SỐ ĐIỂM TRONG DỰ THẢO... (tiếp trang 9)

...Ủy Đảng, tổ chức Đảng các cấp, cán bộ, đảng viên có giữ vững phẩm chất, nâng cao năng lực lãnh đạo của mình để đáp ứng được nhu cầu của nhân dân hay không; Đảng có thực sự là biểu tượng về danh dự, lương tâm, trí tuệ của dân tộc hay không. Nếu cứ để tình trạng như hiện nay (một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên thoái hoá biến chất không chỉ về phẩm chất đạo đức mà cả tư tưởng chính trị; một số tổ chức Đảng không giữ được vị trí lãnh đạo của mình, ...) và ngày một trầm trọng thêm, thì không ai có thể bảo đảm rằng Điều 4 đó sẽ có giá trị thực tế lâu bền. Những suy thoái đó làm xói mòn nghiêm trọng niềm tin của nhân dân vào Đảng, họ không còn gắn bó với Đảng nữa, thế lực khác sẽ xuất hiện để lấp chỗ trống đó. Khi ấy đặt trước Đảng ta một sự lựa chọn nghiệt ngã: Một là, mất tất cả, Hai là, phải chia sẻ quyền lãnh đạo với các đảng đối lập.

Về hình thức diễn đạt của Điều 4 trong Dự thảo: Hiến pháp phải là một văn bản cô đọng, súc tích. Càng ngắn gọn, dễ hiểu, dễ nhớ càng tốt. Theo đó, điểm 1, Điều 4 không cần ghi những nội dung thuộc về tính chất, đặc điểm của Đảng – cái rất cần trong Văn kiện của Đảng; chỉ viết như sau: “Đảng Cộng sản Việt Nam là lực lượng lãnh đạo Nhà nước và xã hội”.

Điểm 3 của Điều 4 (“Các tổ chức của Đảng và đảng viên hoạt động trong khuôn khổ Hiến pháp và pháp luật”) là rất đúng. Nhưng ngay từ bây giờ đã cần suy nghĩ về thiết chế, thể chế nào có chức năng bảo đảm điều đó được thực hiện và việc xử lý sự vi phạm đó; khi tổ chức Đảng, cấp uỷ Đảng và đảng viên hành xử công việc với tư cách là thực hiện chức năng của Đảng thì cần được xử lý trên tư cách là tổ chức Đảng, tư cách là đảng viên chứ không phải khai trừ các cá nhân cấp uỷ và đảng viên ra khỏi Đảng rồi xử lý với tư cách là công dân phạm pháp. Hệ quả tất yếu của điểm 3, Điều 4 này là phải có Luật về Đảng. Đây là điểm rất nhạy cảm và tế nhị. Nếu chưa thể ban hành Luật về Đảng thì điểm 3 đó sẽ không có khả năng thực thi. Cho nên, việc có ghi điểm 3 thuộc Điều 4 này vào Hiến pháp hay chưa nên là điều cần được tính toán chu đáo. ☒

Tài liệu tham khảo:

- 1 - Dự thảo sửa đổi Hiến pháp 1992.
- 2 - Điều lệ Đảng cộng sản Việt Nam (2011), Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- 3 - http://dangcongsan.vn/cpv/Modules/News/NewsDetail.aspx?co_id=30061&cn_id=210416, Giữ vững chính quyền cách mạng trong những năm 1945 - 1946 (10/6/2003)
- 4 - Xây dựng và bảo vệ chế độ dân chủ cộng hoà (1945 - 1946) (2007): http://www.lichsvietnam.vn/home.php?option=com_content&task=view&id=384&Itemid=99999999

6 - Trích trong Sổ Vàng truyền thống của Trường Nguyễn Ái Quốc lưu giữ tại Viện Bảo tàng Cách mạng.